Humanist

15 juni 1978
33e jaargang nr. 12
Tweewekelijkse uitgave van
het Humanistisch Verbond
Postbus 114, Utrecht
Tel. (030) 31 81 45

Uitnodigender Erasmushuis

Het Erasmushuis, HV's hoofdkantoor in Utrecht, heeft een plezierige vernieuwing ondergaan. De entree, tot voor kort een nogal kale ruimte met een smalle etalagekast, heeft in korte tijd een volledige gedaantewisseling ondergaan. De gehele ruimte wordt nu benut om beknopte informatie te geven over allerlei werkterreinen van het Humanistisch Verbond.

De aandacht wordt getrokken door representatieve groepen poppen op vierkante zuilen van ongelijke hoogte. Al in het voorbijgaan op het trottoir levert dit een aardig beeld op. Wie blijft staan ziet de humor die in de voorstellingen is verwerkt. In één oogopslag wordt daarbij de bondige informatie betrokken die over de georganiseerde humanistische beweging in Nederland over de verschillende kolommen verdeeld is.

Boven: overzicht van de vernieuwde entree tot het Erasmushuis
Hieronder: een van de elementen die de Verbondstaken illustreren.

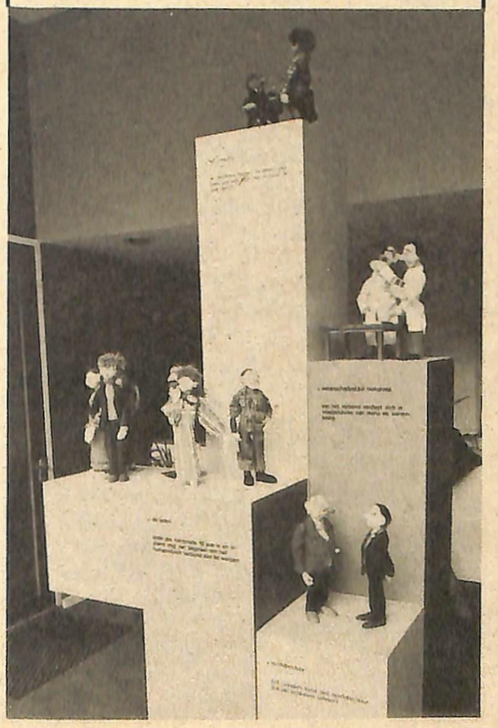

De nieuwe etalage is het eindresultaat van een initiatief van ons lid H. Zandstra uit Doorn. Vorig jaar wist hij studenten en docenten van de Utrechts Academie ,,Artibus'' te interesseren in een algehele vernieuwing van de etalage van het Erasmushuis.

Drie studenten, Erik Uitenbogaard, die ook deze foto's maakte, Jan de Graaf en Margriet Bokeloh maakten er een gezamenlijk projekt van dat ze in overleg met HV-mensen bedachten en vervolgens als vrijwilligers helemaal uitvoerden. Daarbij slaagden ze er ook nog in ruim binnen hun onkosten-begroting te blijven. Een voorbeeldig vrijwilligersprojekt; want ook voor de drie studenten bleek het leuk om van hun denkbeelden nu eens iets te realiseren.

Belangrijkste elementen in hun opzet: Het ontwerp is ,,open naar buiten gericht''. Wie stilstaat voelt zich niet beklemd tussen een ,,leeskast'' en het rijdend verkeer. Nu wordt men als kijker a.h.w. naar binnen getrokken.

Verder was een opgave: de huiskleur van het HV, blauw, moest gecombineerd worden met de kleur van het huis, groen. Door een afgewogen kleurstelling en -verwerking werd een evenwichtige omgeving opgebouwd, waarbinnen de poppengroepen en informatieblokjes uitstekend tot hun recht komen en die vanaf enige afstand goed past in het gehele vooraanzicht van het Erasmushuis.

Het Verbond is blij met deze gedaantewisseling.

God noch gebod

Onze tv-uitzending van 7 mei over onevenredige confessionele macht in onderwijs, gezondheidszorg en welzijnswerk is niet onopgemerkt voorbij gegaan. Kappeyne van de Copello (VVD), Glastra van Loon (D'66) en Den Uyl (PvdA) spraken in die uitzending over de door ons voorgestane levensbeschouwelijke pluriformiteit van die voorzieningen. Vooral in confessionele kring vielen protesten te beluisteren.

Ik laat als voorbeeld A.R.-voorzitter De Boer aan het woord (ontleend aan Nederlandse Gedachten van 27 mei j.l.): ,,Het is onredelijk en onwaar tot christendemocraten het verwijt te richten overal op en in te zitten, wanneer men zelf geen interesse heeft getoond. Trouwens bij vele instellingen en organisaties geldt tot op vandaag dat zij voor hun arbeid het Evangelie als richtsnoer aanvaarden. Vaak is er dan een bijzondere band met die politieke partijen die ook proberen vanuit datzelfde uitgangspunt te werken. Die herkenning over en weer wordt als zeer waardevol ervaren.(. . .) Voor hen die met God noch gebod wensen te rekenen en de doelstelling van school, organisatie of instelling niet voor hun rekening willen nemen, dient er naar mijn overtuiging geen plaats te worden ingeruimd.''

Die zit. Uit De Boers stellingname blijkt geen enkele waardering voor de niet-godsdienstige levensovertuiging en de betekenis die deze kan hebben voor de door ons bepleite levensbeschouwelijke pluriformiteit in onderwijs, gezondheidszorg en welzijnswerk. Niet-confessionelen worden buiten de deur gehouden, terwijl zij wel in meerderheid die confessionele voorzieningen mogen betalen.

Vroeger mochten humanisten niet meedoen omdat zij ,,stenen voor brood'' zouden geven, nu mogen wij niet meedoen omdat wij ,,met God noch gebod wensen te rekenen''. Ik zou De Boer in overweging willen geven een ander deel van zijn artikel nog eens serieus te herlezen: ,,Het gaat in de eerste plaats om de mens. De mens die men verantwoord onderwijs en vorming wil bieden. De mens, die verzorging, verpleging behoeft. Macht is geen doel in zichzelf. En in dit land bezit een ieder de vrijheid een deel van die macht te verwerven.''

Inderdaad: een ieder! Ook degenen die menen dat een menswaardig bestaan mogelijk is zonder god of gebod maar wel vanuit een humanistische levensovertuiging.

Laten de woorden van De Boer niet tegen dovemansoren gezegd zijn!

ROB TIELMAN

VAN HET HOOFDBESTUUR

Ledenopbouw Relatiebemiddeling Nieuwe gemeenschap Prioriteiten

Op 19 mei '78 vergaderde het hoofdbestuur in onverwacht kleine bezetting. Toch werd er een flink agenda afgewerkt, waarbij al onder het vaste agendapunt „aktualiteiten" een aantal belangrijke zaken aan de orde kwam.

Een bekend punt is de ongunstige **ledenopbouw in het HV.** Een groep jongeren gaat nu voor ons na welke aktiviteiten voor die groep binnen het HV georganiseerd kunnen worden. Geen aparte jongerenorganisatie, wél gerichte aktiviteiten, die ook in de ledenwerving onder jongeren hun nut kunnen bewijzen.

Bij het Nationaal Fonds Geestelijke Volksgezondheid zal een subsidieaanvraag worden ingediend voor een drietal aktiviteiten, namelijk het studentenraadsliedenwerk; het projekt eenzaamheid (waar verscheidene gemeenschappen mee bezig zijn) en de uitvaart- en rouwbegeleiding (waar van oudsher vooral in de noordelijke provincies aandacht aan is besteed).

De gemeenschap Zeeuws Vlaanderen attendeerde het HB ivm. de gemeenteraadsverkiezingen van 31 mei jl. op het bestaande **wettelijke ontslagverbod voor een onderwijzer(es)** bij het openbaar onderwijs na verkiezing tot gemeenteraadslid. Het wordt door het HB onjuist gevonden dat het confessioneel onderwijs daarentegen in de raad de vrije hand heeft. Dit punt wordt mede besproken in het komende overleg tussen een HB-delegatie en minister Pais van O.&W.

Overleg komt er ook tussen HB en het bestuur van het **Academisch Ziekenhuis in Groningen** over de aanvulling aldaar van het korps geestelijke ziekenhuisraadslieden met een humanist(e). De aanwezige raadslieden willen een open sollicitatie, waarbij alleen naar geschiktheid wordt gekeken. Het HB meent dat op grond van de getalsverhoudingen zonder meer plaats moet worden ingeruimd voor een humanistische raadsman/-vrouw.

Ook waren er weer enkele benoemingen. **De HSHB-huizen krijgen een landelijk coördinerend raadsman/-vrouw.** In de selectiecommissie worden voor het HV benoemd: mevr. Blom en Tielman; ook de HSHB zal nog twee leden aanwijzen. Van der Hulle, de HV-centraal geestelijk raadsman voor de zieken- en bejaardenhuizen is adviseur van deze commissie.

In de **Initiatiefgroep Energiediskussie** werd namens het HV benoemd: Van der Hoeven, functionaris van de Vereniging Milieudefensie en HV-lid.

Het Landelijk Centrum voor Huwelijkscontacten (L.C.H.) gaat zich voortaan ook bezighouden – via een aparte stichting – met het bemiddelen voor mensen die niet het oogmerk van een huwelijk hebben, maar wel duurzaam willen samenwonen. Dit nieuwe **Centrum voor Duurzame Relaties (C.D.R.)** stuit op tegenstand in confessionele kring, terwijl het HV er een mogelijkheid in ziet de beunhazerij op dit gebied te bestrijden. Het HB zal daarom vertegenwoordigers afvaardigen naar de nieuwe stichting. Tielman wil zich uit de LCH terugtrekken; HB-lid Schwarz neemt zijn plaats in, terwijl voor een mogelijke tweede vacature nog iemand gepolst wordt. De bestuurlijke vertegenwoordiger in LCH en CDR is voor het HV identiek.

Het hoofdbestuur kon de **oprichting van een derde gemeenschap** in het overwegend katholieke zuiden, in 's-Hertogenbosch, naast Breda en Eindhoven, goedkeuren. Ook in de Haarlemmermeer en in Zoetermeer bestaan plannen voor oprichting van nieuwe gemeenschappen.

Tielman bracht in een persoonlijk **discussiestuk over de samenlevingsopbouw**, waarover gesproken zal worden met Humanitas met de bedoeling op dit terrein te komen tot gezamenlijke aktiviteiten. Het stuk kreeg de instemming van het HB.

Een geheel nieuw initiatief is het houden van een **prioriteitendiskussie** mbt. de HV-aktiviteiten, los van de jaarlijkse begrotingsbesprekingen. Aan de hand van een notitie van Tielman werd gesproken over de vraag waar we in de toekomst de nadruk op willen leggen. De conclusie was, vooral op activiteiten waarbij de kost voor de baat uitgaat: ledenwerving, wetenschappelijk bureau, HVO, publiciteit, enz. Dit laatste punt gaat ook de plaatselijke gemeenschappen aan: ze zouden zich via de plaatselijke huis-aan-huis bladen meer tot de niet-leden moeten richten. Verder moet ingespeeld worden op de plaatselijke subsidiemogelijkheden. De organisatiesecretaris zal bekijken hoe de gemeenschappen in deze zin getraind kunnen worden. De prioriteitendiskussie wordt in het najaar met de functionarissen voortgezet.

(waarnemend secretaris)

• De ministerraad heeft besloten tot een betere controle op de herkomst van scharreleieren. Die worden gelegd door scharrelkippen en dat is pluimvee dat niet in legbatterijen gehokt zit, maar los kan rondlopen.

Het vastgestelde ontwerp landbouwkwaliteitsbesluit scharreleieren voorziet in een verplicht lidmaatschap van verpakkers van deze eieren bij een op te richten controle-instelling. In deze stichting zullen alle hierbij betrokkenen, ook de dierenbescherming, samenwerken.

• Bouke Jagt woont in Leeuwarden aan de Hazelaarstraat 21b en hij stelt het Nederlandse radiopubliek de vraag; **„Hebt u ook zo'n hekel aan de Evangelische Omroep op vrijdagmorgen op Hilversum 3?"** Hij nodigt ieder die het met hem eens is een kaart te sturen naar zijn adres met het opschrift; „Ja, ik ook". Hij hoopt op veel kaarten en stelt zich voor dit t.z.t. te sturen naar het ministerie van CRM.

• Nederland wordt geteisterd door een huisdierenplaag. Stelling L. DE VRIES

Hij is er!

Meelevende lezers kunnen gerust zijn, onze caravan is er. Als u dit leest zijn we er hopenlijk mee onderweg, maar op dit moment staat hij voor de deur en ik kan er alleen maar van boven af liefdevolle blikken op werpen, want ik ben ziek geweest en alles is me nog te veel. Ik lag al bijna een week in bed met een dubbele kaakholte-ontsteking en koorts, toen half mei het bericht kwam, dat hij voor ons klaar stond.

Zo gaat dat. Heb je 't niet met je kinderen, dan heb je 't met jezelf. Ik herinner me nog goed de spanningen, waarin we vroeger verkeerden, vlak voor de vakantie, of het kroost niet nèt op het nippertje de een of andere besmettelijke ziekte zou opdoen, mazelen of waterpokken of een enge uitslag mèt of zonder koorts, of alleen maar koorts. Daarnaast waren er nog legio kansen op lichamelijk letsel, gebroken ledematen of gaten in 't hoofd. Gelukkig is dat destijds steeds goed gegaan, maar nu lag ik terneer, zo beroerd, dat ik niet eens met vakantie wilde, nu niet en nooit meer.

Omdat de kinderen verhinderd waren, ging onze jonge buurman Arie met mijn man mee om de nieuwe aanwinst op te halen. Arie heeft overal verstand van en op het verkoop-terrein aangekomen, lag hij onmiddellijk onder de caravan, naast de dealer, die er ook onder lag, omdat er iets was met de gasleiding.

Arie was ook direct kind aan huis in de werkplaats en lette op alle mogelijke details, die ons zeker zouden zijn ontgaan. Sindsdien heb ik onze caravan al wel tien keer ingericht, in gedachten, maar daar is het tot nu toe bij gebleven.

Ondertussen fietst mijn man tussen de middag vele kilometers, om alle paperassen in orde te maken. De douanebeambte, die hij aan de telefoon had, om te vragen, of hij met de caravan moest verschijnen in dat onhergbergzame havengebied, waar de douane zetelt, wuifde al zijn bezwaren weg: „Meneer, de koopbon is voldoende! U vraagt maar naar v. Paassen." Maar blijkbaar was de heer v. Paassen wat àl te toegeeflijk geweest, want alleen de fiets en de koopbon bleken de volgende dag oog in oog met hem en nog een jongere beambte toch niet genoeg. „Misverstand," zei mijn man gelaten, „maar ziet u, mijn vrouw is ziek en we moeten op vakantie en ik sta overal alleen voor."

Zo zat douane v. Paassen 's avonds hier in de huiskamer een pilsje te drinken. Hij had op kantoor alles keurig voor ons in orde gemaakt en was, zoals hij mijn man beloofd had, hoogstpersoonlijk het chassisnummer komen controleren. „Och ja, ik woon hier toch in de buurt en een zieke vrouw, meneer, ik weet er alles van!"

Was die ellendige kaakholte-ontsteking toch nog èrgens goed voor.

ANS SPIGT

Vreemdeling ga naar huis!

In het Britse zondagsblad Sunday Times verscheen onlangs van de hand van NGATA TE KOROU, een leraar in Nieuw Zeeland, thuisland van de Maori-stam en zelf Maori, een perfecte en ironische ,,vertaling'' van het rassenbewustzijn dat in zijn meest virulente vorm wordt beleden door het Britse National Front, maar dat ook in Britse conservatieve kring, Enoch Powell en leidster Margaret Thatcher, zijn aanhangers heeft.
Onder dankzegging aan de lezeres van ,,Humanist'' die ons op dit stukje attent maakte, nemen wij het hieronder graag over.

Mijn volk neemt met intense belangstelling kennis van berichten omtrent het immigratie-debat dat momenteel in Engeland gaande is. Veel van mijn volksgenoten reageren met sympathie op de vastbeslotenheid van mevrouw Thatcher van de conservatieve partij om te voorkomen dat de kulturele waarden van haar eigen, Britse stam worden bedreigd door een vloedgolf aan immigranten, hoewel het hen verbaast dat een immigratie van minder dan 5% van de bevolking de Britten reden zou geven tot bezorgdheid.
Misschien kan het de Britten geruststellen dat wij Nieuw Zeelanders, Maori's, kans hebben gezien onze taal en veel van onze gebruiken in stand te houden, hoewel wij gedurende de laatste 150 jaren zijn overstroomd met immigranten in een verhouding van 10 tegen 1. Immigranten bovendien die hun meerderheidspositie een eeuw lang hebben misbruikt voor een vastbesloten aanval op onze kultuur.
Ook nemen we er gespannen kennis van dat men in sommige Britse politieke kringen het voornemen koestert immigranten uit Azië en het Caribische gebied terug te sturen. Dit is zeer bemoedigend nieuws voor onze eigen radikale jongeren. Vast vertrouwend op het Britse beginsel van fair play, rekenen zij er vast op, dat nu er bezorgheid is over de bedreiging door immigranten van de Britse kultuur, er net zo'n bezorgdheid moet groeien over bedreiging van andere kulturen door de Britse immigranten.
Indien een Britse regering van conservatieven, aanhanger van Enoch Powell of van het Britse National Front erin slaagt immigranten terug te sturen, dan zullen wij graag onze Britse immigranten terugsturen om hun lege plaatsen in te nemen.
Het gelukkige toeval wil, dat wij, Maori's in Nieuw Zeeland, ongeveer evenveel ,,kulturele vreemdelingen'' binnen onze grenzen hebben als Groot Britannië ,,gekleurde immigranten'', ongeveer 2½ miljoen vreemdelingen bestaan voor het overgrote deel uit Britse afstammelingen. Er lijkt ons geen reden te veronderstellen dat andere verontwaardigde volkeren binnen het Britse gemenebest niet net zo zouden willen handelen.
Dit zou betekenen dat voor elke West Indiër of Aziatische immigrant die uw land zou worden uitgezet, wij op statistische basis u zouden kunnen terug leveren: één Nieuwzeelander, vier Australiërs, vier Canadezen, een halve Zuidafrikaan, een part blanke Rhodesiër, plus nog zo het een en ander.
Natuurlijk zou het enige tijd kosten voor het u lukt die in totaal zo'n 200 miljoen mensen op te nemen, maar er is geen reden te vrezen dat het niet zou lukken. De hele operatie zou over een redelijke termijn (ongeveer een eeuw) gespreid kunnen worden. Er zouden verstandige maatregelen voor geboortebeperking moeten worden genomen, maar Engeland zou daarna weer het exclusieve thuisland kunnen zijn voor ieder die Engels spreekt en als Brit wil leven.
Anderen onder ons staan minder ingrijpende oplossingen voor van ons immigrantenprobleem, dat is dus uw emigrantenprobleem. Zij zijn er voorstander van dat we met behoud van het goede in onze eigen kultuur alles wat waardevol is in andere kulturen overnemen. Zij zijn van mening dat de wereld te klein is voor wie dan ook om rechten te laten gelden op volkse thuislanden, zoals Hitler dat deed.
U zult begrijpen dat zij daarbij een zwaar beroep doen op de tolerantie en vergevingsgezindheid van die ouders en grootouders die door u als slachtoffer van slechte ,,verdragen'' werden beroofd van hun land, oorlogen moesten verduren om méér land en ten slotte werden verdreven van wat hen restte; die werden gestraft als zij het waagden zich te verzetten en die hun kinderen moesten sturen naar scholen waar hun moedertaal en hun volksgebruiken taboe waren.

Ondanks dit alles dromen onze gematigden nog steeds van een wereld waar elke mens kan leven zoals hij of zij dat zelf wil.
Onze radikalen daarentegen vinden dit een belachelijk en sentimenteel verhaal. Zij zeggen: er heerst nu eenmaal overal racisme en dús moet iedereen zo vlug als maar mogelijk is terug naar zijn eigen vaderland. Ook zij hebben een droom; een droom over de grote wouden die ooit ons land bedekten voor de intensieve en vernietigende Westerse landbouwmethoden hun intree deden; een droom van terug naar de natuur. Zij dromen van warme vriendschap en gehechtheid binnen familie- en stamsverbanden; van de overlevering van oude verhalen bij het vuur in de vallende avond; verhalen zo oud als de heugenis aan de branding van de golven van de Stille Oceaan op onze lege stranden. Toen er nog nergens ook maar één hebzuchtig, grijpgraag, berekenend, sluw, blank gezicht te bekennen viel.
Zij stemmen hun verwachtingen af op een eventuele zegepraal van de ultra-rechtse blanke Britten.

Rapport over wijziging wetgeving euthanasie

Zoals men wellicht reeds in de dagbladen heeft gelezen heeft onlangs de Commissie Wetgeving van de Nederlandse Vereniging voor Vrijwillige Euthanasie verslag uitgebracht omtrent de vereiste wetswijzigingen om toelaatbare euthanasie te legaliseren.
Aan het bericht waarmee de NVvVE het verslag openbaar maakt ontlenen we:

- De commissie komt tot de conclusie dat reeds thans euthanasie niet strafbaar is als aan drie voorwaarden gelijktijdig is voldaan, nl.:
  a. de geïnformeerde patiënt heeft vrijwillig, weloverwogen en ondubbelzinnig te kennen gegeven euthanasie te wensen;
  b. de patiënt verkeert in de stervensfase;
  c. de uitvoering van de euthanasie geschiedt door de behandelende arts.
- De commissie wijst erop dat dit standpunt niet mag worden beschouwd als een afrondend oordeel van de commissie omtrent de euthanasie-problematiek. Het zou – zo schrijft de commissie – onjuist zijn te menen dat euthanasie buiten de stervensfase steeds niet toelaatbaar zou zijn.
- De vraag naar euthanasie vóór de stervensfase houdt echter nauw verband met de problematiek van de hulp bij zelfdoding. Dit terrein betreden gaat verder dan de taak die de commissie zich heeft gesteld en vragen die zich hieromtrent voordoen zijn zo weinig doordacht, dat nadere bestudering van dit onderwerp dringend gewenst is.
- De commissie is van mening dat een schriftelijk afgelegde euthanasieverklaring een bruikbaar hulpmiddel is om de geloofwaardigheid en de betrouwbaarheid van iemands wensen omtrent euthanasie te vergroten.

Het verslag van de kommissie zal onder meer diskussiestuk zijn tijdens het congres dat de NVvVE op 27 oktober van dit jaar belegt in Utrecht.
Voor nadere inlichtingen over werkzaamheden en doel van de NVvVE (ook omtrent het hiergenoemde rapport) Van Eeghenstraat 86, 1007 AH Amsterdam, Postbus 5331, tel. 020 - 793561.

kind

het was weer kermis
in de stad kleurig
als altijd in mei
zij zat als een wijze

chinees in een autootje
staarde door de herrie
om haar heen opzij
niet naar mij nee

verder verder naar
iets voorbij het hoge
rad en de daken
met de lichtreclames

aan het stille in haar
ogen keek zij zich zat.

HANS KOK
Uit De Revisor V.1.

Geestelijke verzorging: noodzakelijke vorm van hulpverlening in bejaardentehuizen

Er is een vraag die in kringen van bejaardenzorg veelvuldig aan de orde komt; de vraag of er in die tehuizen wel behoefte zou zijn aan Geestelijke Verzorging. Voor mij is het geen vraag. De mogelijkheid van geestelijke verzorging (verder afgekort tot G.V.) is overal en voor iedereen gewenst, zéker in bejaardentehuizen, zij het niet voor iedereen altijd! Een wat cryptische zin. Ik bedoel ermee, dat het leven voor ieder mens in de ene op de andere periode vragen en problemen van fundamentele aard oproept, waarover men weleens zou willen praten, of waarover het wel eens goed zou zijn te kúnnen praten. Daar is niets abnormaals aan.

Wanneer mensen problemen hebben bij het invullen van hun belastingbiljet, raadplegen zij een inspecteur of consulent; als ze lichamelijke klachten hebben gaan ze naar de dokter, maar als ze rondlopen met geestelijke vragen of problemen, hebben ze het er blijkbaar moeilijker mee hulp te zoeken. Die hulp moet veelal – zij het op een voorzichtige en nooit opdringerige manier – worden aangeboden of na contactlegging ontstaan. Velen vechten zulke dingen met zichzelf uit, maar hulp daarbij, of alleen maar communicatie erover, kan gewenst of zelfs noodzakelijk zijn.

Voor mij is G.V. in het algemeen een noodzakelijke vorm van hulpverlening. En in een bejaardentehuis is die noodzaak nog groter. Waarom? Die vraag zal ik nog beantwoorden, maar het is misschien beter dat ik eerst nog kort samenvat op welk gebied van vragen en behoeften die geestelijke hulpverlening betrekking heeft.

Geestelijke zorg: helpen bij het vinden van antwoorden

Welnu, mensen komen, behalve voor materiële, lichamelijke en psycho-sociale problemen ook voor typisch geestelijke vragen en moeilijkheden te staan. In het algemeen zijn dat problemen die zich niet in feitelijke zin laten oplossen, maar waarmee men alleen verder kan komen door er een houding tegenover te vinden. Anders gezegd: door er in geestelijke zin mee in het reine te komen. Daartoe moet men zijn persoonlijk probleem in het ruimer verband van een allesomvattende levensvisie, respectievelijk levens- of geloofsovertuiging kunnen plaatsen.
Om het concreter te maken: de problemen van ouder worden, ziekte, dood, goed en kwaad, schuld en menselijk tekort enz. zijn in het algemeen niet in feitelijke zin op te lossen. Men zal er een geestesverhouding voor moeten vinden. En deze ligt verankerd in de levens- geloofsovertuiging die men belijdt of waarmee men affiniteit heeft. Bedoeld soort levensvragen is alleen werkelijk bespreekbaar tegen de achtergrond van de levensovertuiging. De hulp nu die daarbij geboden kan worden heet G.V., of ook wel geestelijke begeleiding. Je zou kunnen zeggen, dat de bewustwording, of het versterken, respectievelijk funktioneel maken van de (eigen) levensovertuiging het eigenlijke steunverlenende element is.
Behalve het individuele gesprek kan ook het groepsgesprek hiervoor zeer vruchtbaar zijn.

De schrijver van het hierbij afgedrukte artikel, C. H. Schonk, was aanvankelijk hoofdraadsman voor de geestelijke verzorging in arbeiderskampen, daarna hoofdraadsman voor ziekenhuizen en bejaardentehuizen.
Hij is schrijver van het boek „Humanisme, ook uw kijk op het leven", waarvan binnenkort een derde druk zal verschijnen. Hoewel inmiddels gepensioneerd is hij nog immer vertegenwoordiger van het Humanistisch Verbond in de Commissie voor Geestelijke Verzorging in Ziekenhuizen van de Nationale Ziekenhuis-Raad.

Gevoel van leegte als specifiek bejaardenprobleem

Uiteraard hebben bejaarden net als alle mensen hun geestelijke problemen en behoeften. Maar ze hebben bovendien hun specifieke problematiek, die voortvloeit uit hun leeftijd en levenssituatie. Zij worden namelijk gekonfronteerd met een steeds verdergaande reductie van hun lichamelijke en psychische krachten. Ze zijn aan het arbeidsproces onttrokken, hetgeen voor velen een gevoel van leegte en nutteloosheid meebrengt, dat zij moeilijk kunnen verwerken. Zij verliezen veel van de eerder voor hun leven zo belangrijke relaties: vrienden met wie zij samenwerken; leeftijdsgenoten die hen door de dood ontvallen; vaak ook zijn het de steeds verminderende contacten met hun kinderen en andere familieleden enz.
Zij kunnen daardoor in een toenemend proces van vereenzaming en vervreemding geraken.
Ook de snelle verandering van normen en waarden is voor velen, juist bij het ouder worden, moeilijk te verwerken, hetgeen de geestelijke afstand tot hun kinderen en kleinkinderen vergroot en opnieuw vereenzaming in de hand werkt. Zij staan soms niet begrijpend in de veranderde wereld en gaan zich daardoor overbodig en ontheemd voelen.
Ouder worden betekent ook dat men het eigen leven gaat overzien. Men kan last krijgen van schuldgevoelens over zijn falen en tekortschieten of niet geslaagd zijn. Bejaarden worden ook in verhoogde mate gekonfronteerd met de dood, de dood van leeftijdsgenoten om hen heen; maar ook met de eigen steeds dichter naderende dood, waarmee zij zich dikwijls maar moeilijk kunnen verzoenen.
En meer nog dan toen zij in het volle leven stonden, duikt de vraag op naar de zin van het leven; de zin van het leven in het algemeen, en de zin van het eigen leven op dit moment.
Als deze met het ouder wordende samenhangende levensvragen al niet tot een werkelijke problematiek uitgroeien, dan nog kan er de behoefte bestaan om er een adequate gesprekspartner voor te vinden.
De erkenning van boven gereleveerde specifieke bejaardenproblematiek houdt op zich al een pleidooi in voor een versterkte en gerichte aandacht van de geestelijke verzorging voor bejaarden.

Extra redenen voor geestelijke verzorging in bejaardentehuizen

Er zijn nog extra redenen voor geestelijke verzorging in bejaardentehuizen, en met deze vraag houden besturen, directies en organisaties van bejaardentehuizen zich veelvuldig bezig: uitmondende in de vraag of er redenen zijn om de geestelijke verzorging in het dienstenpakket van tehuizen op te nemen. De overweging waardoor dit tot een vraagstuk kan worden is, dat bejaarden in een tehuis immers de vrijheid hebben om aan geestelijke verzorgingsaktiviteiten buiten het huis deel te nemen en zij dus niet in een bijzondere positie t.o.v. andere bejaarden verkeren.
Ik meen dat deze bejaarden, in onderscheid tot anderen die nog in hun eigen huis wonen, wel degelijk en in verscheidene opzichten, in een bijzondere positie verkeren, waardoor een aparte en op hen gerichte G.V. gewenst en noodzakelijk is.
Hiervoor zijn o.a. de volgende argumenten aan te voeren:
Bejaarden in een tehuis zijn door de verandering in hun woonsituatie losgeraakt van hun oude vertrouwde omgeving en milieu, waardoor de kansen op vereenzaming en vervreemding groter zijn dan normaal. Zij leven in een bejaardentehuis ook bij voortduring in eenzijdig contact met andere bejaarden, hetgeen een verenging van hun leven tot gevolg heeft. Dit leidt eerder tot segressie, d.i. terugval tot simpeler, kinderlijker, gedrag, dan tot verdere ontplooiing binnen het bejaard zijn. Ik heb dat bij mijn bezoeken aan bejaardentehuizen zelfs als „griezelig" ervaren.
Men moet – en waarschijnlijk hangt dat met het bovengenoemde samen – niet vergeten dat bejaarden in een tehuis, ondanks de privacy van een eigen kamer en een eigen deurbel, toch onderhevig zijn aan de verschijnselen van hospitalisering en institutionalisering. Men is nu eenmaal afhankelijk van onvermijdelijke huisregels. En men wordt nu eenmaal geconfronteerd met institutionele en beroepsmatige bemoeienis (en ook wel betutteling).
Dan komen bejaarden in een tehuis op een – in vergelijking met het normale leven –

Fragment van een houtsnede van de Vlaamse kunstenaar Frans Masereel. Daterende van 1919, opgenomen in zijn bundel „Mon livre d'Heures."

geconcentreerde wijze in aanraking met sterfgevallen.
Er valt telkens weer iemand uit hun kring weg. Er is daardoor in een bejaardentehuis ook een frequente stervensbegeleiding nodig. Bovendien doet zich de eerder beschreven algemene, d.i. voor alle bejaarden geldende specifieke problematiek, in een bejaardentehuis in versterkte mate voor.
De (m.i. juiste) tendenzen om bejaarden zo lang mogelijk in hun eigen huis te laten en ze eerst op hogere leeftijd, wanneer ze het zelf niet meer kunnen rooien, op te nemen, verhevigt eveneens de problematiek. Daar komt nog bij dat het voor vele hoogbejaarden, en ook anderen, in feite niet mogelijk is om aan geestelijke verzorgingsaktiviteiten buiten het huis deel te nemen.

Mijn conclusie kan geen andere zijn dan: er is alle reden om in een bejaardenhuis aan de G.V.een ruime plaats toe te kennen. Zij behoort, net als in de ziekenhuizen in het verzorgingspakket opgenomen te worden. Besturen en directies van bejaardentehuizen zijn verantwoordelijk voor het totale welzijn, van de bewoners. En wanneer kerken en Humanistisch Verbond in G.V. voor bejaarden die nog in hun eigen huis wonen, door gebrek aan mankracht en financiën al tekortschieten, dan ontheft dat besturen en directies van bejaardentehuizen nog niet van de eigen verantwoordelijkheid voor het welzijn van hun bewoners.

Integendeel, waarom zouden zij – als bijzonder deskundigen – geen voortrekkers zijn op het gebied van de bejaardenzorg? Toch zijn zij dit voor wat G.V. betreft niet altijd. Om minstens twee redenen niet, die overigens nauw samenhangen.
In de eerste plaats omdat zij zelf niet altijd goed weten wat G.V. is en welke betekenis deze kan hebben voor de mens met (ik herhaal) normale levensmoeilijkheden.
In de tweede plaats omdat zij altijd eerst de behoefte aan G.V. „statistisch" willen peilen en dan weinig belangstelling vonden.
Over het eerste (de betekenis van de G.V.) hoop ik duidelijk genoeg geweest te zijn. Over het tweede (de peiling van de behoefte aan G.V. per enquête) wil ik graag nog enige opmerkingen maken.

Vaak nog vals beeld van wat G.V. behoort te zijn

De peiling van de behoefte aan geestelijke verzorging, via enquêtes enz. heeft naar mijn ervaring geen enkele zin. En wel om drie redenen niet.
In de eerste plaats doordat geestelijke problemen en behoeften lang niet altijd manifest zijn, ook niet voor de betrokkene zelf. Er zijn namelijk veel psychologische mechanismen die mensen verhinderen hun moeilijkheden aan den dag te leggen. Men kan zijn moeilijkheden verdringen, zodat men ze zelf niet herkent, of men heeft angst zich bloot te geven; of de moeilijkheden blijven vaag, zodat men ze (nog) niet onder woorden kan brengen; ofwel men heeft geen vertrouwen meer, niet in God en in geen enkel mens; men kan ook apatisch geworden zijn, enz. En zoals ik al eerder zei: dan wordt niet om hulp gevraagd. Dan moet hulp worden aangeboden. Voorzichtig en eerbiedig.
In de tweede plaats heeft men in het algemeen geen juist beeld (om niet te spreken van een vals beeld) van wat geestelijke verzorging is en betekenen kan. In het bijzonder randkerkelijken en buitenkerkelijken zitten met een (gelukkig veelal verouderd) beeld van godsdienstige geestelijke verzorging en hebben nog geen beeld van humanistische geestelijke verzorging. Wij humanisten, maar ook moderner denkende christenen, zitten zelfs met de erfenis van een opdringerige, evangeliserende en zieltjeswinnende geestelijke verzorging uit het verleden(?) der kerken, waardoor de geestelijke verzorging in het algemeen in discrediet is gebracht.
Zeer velen zullen daardoor bij een enquête elke vorm van geestelijke verzorging bij voorbaat afwijzen. Onder het motto: aan mijn lijf geen polonaise. Dat is verschrikkelijk jammer; een verzet dat – ook bij besturen en directies – moet worden overwonnen.
Een derde reden waardoor de geestelijke verzorging als bijzondere vorm van hulpverlening naar de achtergrond is verdrongen, is gelegen in de voortschrijdende secularisatie en de ontwikkeling van de menswetenschappen (psychologie, psycho-therapie, psychiatrie en ook het maatschappelijk werk). Het accent is op deze hulpverleningsdisciplines komen te liggen. Men is over het hoofd gaan zien dat de fundamentele en existentiële levensvragen, vragen zijn van geestelijke aard, die nauw samenhangen met de algemene levensvisie of levensovertuiging en die daarom eigenlijk alleen goed tegen die achtergrond bespreekbaar zijn.
Een onderzoek naar de behoeften aan geestelijke verzorging is ook daarom overbodig, omdat die behoefte al lang in de praktijk gebleken is. Ik moge dit met een paar cijfers aantonen: In een ziekenhuis in een overwegend traditioneel christelijke streek (en waarin een groot deel van het patiëntenbestand maar kort verblijft) maakt 56% van een aantal patiënten gebruik van de geestelijke verzorging. En van die 56% kiest 50- voor protestantse, 25% voor roomskatholieke, en 25% voor humanistische geestelijke verzorging. In de inrichtingen van justitie maakt 85% van de geestelijke verzorging gebruik, in de verhouding protestants, rooms katholiek en humanistisch, elk in een gelijk aandeel. Bij de geestelijke verzorging in de strijdkrachten ligt de verhouding ongeveer net zo.

G.V. hoort in dienstenpakket van alle bejaardentehuizen

Op grond van al het voorgaande menen wij dat de geestelijke verzorging in het dienstenpakket van de bejaardentehuizen dient te worden opgenomen. Godsdienstige geestelijke verzorging voor hen die dáár hun stem in kunnen vinden, humanistische geestelijke verzorging voor hen die in hun denken en voelen affiniteit hebben met de humanistische gedachtenwereld (en dat zijn er zeer velen onder de buitenkerkelijken). En in beide gevallen alleen voorzover de betrokkenen er zelf prijs op stellen.
Bij de organisatie van de geestelijke verzorging zal de overheid moeten meewerken door de tehuizen toestemming te verlenen om de kosten van de geestelijke verzorging in hun begroting op te nemen, net zoals dat bij de ziekenhuizen het geval is.
In een aantal tehuizen, met name de confessionele, bestaat er reeds geestelijke verzorging, zij het op zeer verschillende wijze georganiseerd en met verschillende intensiteit.
In een twaalftal tehuizen werken ook reeds humanistische geestelijke raadslieden. Onze eigen Humanistische Stichting voor Huisvesting Bejaarden is doende grote ernst met de geestelijke verzorging te maken.
Binnenkort zal een aparte functionaris voor de coördinatie en verdere uitbouw van de geestelijke verzorging in de H.S.H.B.-huizen worden aangesteld.

C. H. SCHONK

REAKTIES VAN LEZERS

De redacteur behoudt zich de vrijheid voor brieven, zo nodig, enigszins te bekorten

Mijdt Israël

Bij het aanbreken van de vakantietijd worden reisdoelen soms het onderwerp van gesprek. Wanneer een aantal Verbondsleden mij vertelt dat zij dit jaar Israël als vakantie-oord hebben gekozen sta ik toch wel even verbaasd. Hoe kan men nu prettig vertoeven in een land dat zoveel ellende veroorzaakt aan de verdreven Palestijnse bevolking, die nu al 30 jaar wanhopig uitziet naar de dag dat zij weer naar haar land mag terugkeren?
Israël is een staat die er een aantal ,,bezette gebieden'' op nahoudt. De ouderen onder ons moeten toch onwillekeurig terugdenken aan de jaren dat ons land bezet was. Het moet voor de vele rechtschapen joden, die er ongetwijfeld zijn, toch een ondragelijke gedachte zijn dat zij door de arabische Palestijnen worden gezien, zoals wij de duitse bezetters bekeken? Of men zich nu het ,,Herrenvolk'' of het ,,Uitverkoren volk'' waant, het resultaat is racisme (zoals de V.N. het zionisme dan ook in een resolutie gebrandmerkt heeft).
De versmelting van staatsmacht en religie is in dat land compleet. Een grondwet is nog onbekend. Wie een huwelijk wil sluiten zal zich tot het rabbinaat moeten wenden. Deze laatste twee feiten staan o.a. ook vermeld in het boek van de joodse schrijfster Renate Rubinstein, getiteld ,,Jood in Arabië, Goi in Israël'', dat ik een ieder ter lezing kan aanbevelen.
We zien, dat de thans in Israël aan de macht zijnde zionisten precies datgene voorstaan, waar wij ons als Hum. Verbond tegen verzetten.

W. A. ABRAMS, Hoek van Holland

Blijkbaar vindt ieder in dat uitstekende boek van Renate Rubinstein iets van zijn gading. Mij althans is daarin geheel en al ontgaan een blinde verwerping van de verwerpelijke staat Israël.
Moet Israël (naar ik me heb laten vertellen, meer een vakantiebestemming overigens voor het voorjaar dan de zomer), gemeden worden om premier Begin? Is Begin Israël? Is de beweging Vrede Nu dat niet? Zijn de liberale of volstrekt onorthodoxe ingezetenen van die staat dat niet?
Zonder iets dat in naam van de staat Israël op of achter het slagveld is misdreven te willen verdoezelen of goed te praten; anders dan meneer Abrams lukt mij (een ,,oudere'' zoals door hem in dit stuk bedoeld) de vergelijking Derde Rijk-Israël in het geheel niet.
Het Derde Rijk dat met onuitgelokte agressie en een spoor van roof, vernieling en moord Gross Deutschland vestigde; Israël, dat aan, binnen en ver van zijn grenzen door zijn agressieve vijanden vogelvrij is verklaard.
Dat de zionisten in Israël dingen voorstaan waar leden van het HV zich tegen verzetten, mag ons niet verleiden tot manke vergelijkingen.

JUNGMAN

Hoe te overleven en tot welke prijs?

Daar is dan, in ,,Humanist'' van 15 mei, het stuk van Spigt over punt 6 van het Humanistisch Perspektief dat ons al door Wichers in nummer 2 van de Humanist was beloofd. Het zegt de mening weer te geven van het merendeel van de HB-leden en bijdragen te bevatten ,,uit het land''. Hiermee wordt het voorstel van Wageningen om punt 6 te splitsen echter afgewezen. Jammer, want de duidelijkheid is hiermee niet gediend.
Punt 6 wordt bovenaan afgedrukt, maar de toelichting heeft als titel ,,Hoe te overleven en tot welke prijs?'' en valt daarmee terug op punt 5, dat luidt: Het scheppen van een samenleving met overlevingskansen. Tussen haakjes: deze zin geeft niet weer wat humanisten wensen, want zo'n samenleving hebben we al en we verkeren in onzekerheid over de vraag of die overlevingskansen groot of klein zijn.
Nee, punt 5 zou moeten luiden: Het scheppen van een samenleving met **maximale** overlevingskansen. Beter in overeenstemming met de inhoud van punt 5 zou echter zijn: Het scheppen van welzijn voor iedereen op de wereld. Maar dit is nu niet aan de orde.
Het is dus verwarrend de termen van punt 5 te gebruiken bij punt 6. Dit betreft immers de zorgvuldige omgang met de natuur, vooral de levende. In het betoog van Spigt komt dit ruimschoots aan de orde, maar de uitvoerige analyserende beschouwing is als toelichting niet terzake. De andere punten van het Perspektief hebben namelijk zo'n beschouwing niet gekregen.
Hoe diepgaand deze ook mag zijn, zij gaat voorbij aan de reden van Wageningen om punt 6 te splitsen, nl. in een punt: Zorgvuldige omgang met de biosfeer en zijn ecosystemen, opdat deze niet worden ontwricht of vernietigd, en een punt: Zorgvuldige omgang met dieren, opdat zij door toedoen van de mens niet lijden.
In de laatste alinea gooit Spigt alles op een hoop: bewapening, uitputting van grondstoffen, de blinde produktie, dierproeven, de bio-industrie en het vegetarisme. Het onderscheid in de ethische opstelling die Wageningen voorstelde komt er niet uit. De ethiek jegens de natuur (de biosfeer, de ecosystemen en de soorten) moet duidelijk worden onderscheiden van de ethiek jegens individuele dieren, vooral als deze opzettelijk door mensen worden gehouden en geteeld.
Bovendien eist **verantwoord beheer van de natuur** een geheel andere strategie en wetgeving dan **verantwoorde verzorging van individuele dieren.** Tegenover de ecosystemen en de soorten is het plicht een zorgvuldig beheer te voeren. Wanneer Wichers vraagt waarom we niet het recht zouden hebben soorten uit te roeien en ecosystemen te ontwrichten, is het antwoord: het H.V. wijst de interpretatie van Genesis 1:26-31 in de zin van ontredderend exploiteren af. Trouwens, waar haalt de mens de verwaten mening vandaan dat de aarde met zijn rijkdommen voor hem zou zijn geschapen?! Die is ontstaan en de rechten die de mens daarop kan laten gelden deelt hij met alle andere organismen.
Naast **zorgvuldig beheer** is er **zorgzame behandeling**. Wij kunnen met de uiterste zorgvuldigheid exploiteren, zodat geen ecosystemen wordt ontwricht en geen diersoort uitgeroeid. Dit doen de verstandige jagers ook, of menen dit met hun weidelijke jacht te doen. Maar dit is geen zorgzaam behandelen. Daartoe is een ethiek nodig die vooral aanslaat wanneer de mens een persoonlijke omgang met het dier heeft en daarin de levenswil, die hijzelf bezit, herkent. Deze ethiek schept de waarborg voor een goede bij het dier passende behandeling.
Niet de **zorgvuldige** behandeling die de bio-industriële dieren krijgen om de mens een maximaal rendement op te leveren, maar de **zorgzame** bejegening waarop het dier recht heeft uit hoofde van **zijn** natuur. Zorgvuldigheid kan zelfs uitsluitend ten dienste staan van de exploiterende mens die in dieren objekten ziet; zorgzaamheid echter richt zich in de eerste plaats op het welzijn van het dier als subjekt.
Het is dit essentiële verschil in ethiek dat Wageningen voor ogen stond bij zijn voorstel punt 6 te splitsen. Het is dit onderscheid waaraan Spigt en het merendeel van het HB voorbijgaan, wanneer zij punt 6 zo laten als het nu is.

BESTUUR van de Gemeenschap
Wageningen en omstreken

Christendom en humanisme

In de discussie tussen Jan de Leede en lezers over christendom en humanisme kom ik een veel voorkomend misverstand tegen, n.l. dat het begrip ,,christen'' vereenzelvigd wordt met ,,christendom''. Dit is naar mijn mening niet eerlijk! Er zijn velen die in Jezus van Nazareth een grote bron van inspiratie voor hun leven hebben gevonden, zonder dat ze zich wensen te indentificeren met het christendom in al zijn schakeringen in verleden en heden.
Het is mijns inziens mogelijk een christen te zijn zonder dat men zich met de organisatie die rondom Jezus gegroeid is vereenzelvigt. Vele christenen beleven christenzijn als het trachten mens te zijn zoals Jezus mens was. Waarom zouden deze mensen niet tegelijkertijd ook humanist kunnen zijn? Jezus was iemand die de mensen leerde zelfstandig te denken en daardoor voortdurend overhoop lag met de kerkelijke leiding van zijn dagen.
Natuurlijk betekent dit niet dat men de ideeën die men in de bijbel tegenkomt slaafs opvolgt in onze tijd. Daarvoor zijn ze te tijdbepaald. Maar waarom zou een leven van iemand uit het verleden niet een stimulans kunnen zijn voor ons vandaag. Ik kom in de Humanist tenminste ook regelmatig artikelen tegen over Socrates, Erasmus etc. Wordt de laatste door Jan de Leede wel als humanist goedgekeurd? Ik heb het gevoel dat Erasmus typisch een voorbeeld is van de volgens Jan onmogelijke kombinatie van christen-humanist.

JAAP EUWEMA, Tiel

Naschrift: Ik denk, dat Christenen geneigd zullen zijn de gehele Jezus te aanvaarden, mèt zijn vele verwijzingen naar God. Dat laatste, voor Christenen wezenlijke begrip, heeft voor moderne humanisten geen inhoud meer. Ik weet en erken, dat een aantal mensen zich christen-humanist noemt. Maar voor de betekenis, die zij geven aan

REAKTIES VAN LEZERS

De redacteur behoudt zich de vrijheid voor brieven, zo nodig, enigszins te bekorten

het begrip ,,God'' vinden zij in het Humanistisch Verbond geen weerklank. Overigens heeft Jezus in zijn praktische handelingen ook voor humanisten vele goede voorbeelden gegeven.
T.a.v. Erasmus wil ik niet over het hoofd zien, dat het in zijn tijd letterlijk levensgevaarlijk was de leer van het Christendom openlijk te ontkennen.

JAN DE LEEDE

Christendom en humanisme

Naar aanleiding van de diskussie Christen en tegelijk Humanist(isch) zijn, heb ik het volgende gedacht: de moeilijkheid zit hem er volgens mij in, dat verschillende mensen verschillende betekenissen geven aan het woord humanist.

1e. Er zijn mensen, die het begrip ,,humanist zijn'' verwarren met ,,humaan zijn''. Bij hantering van dat (verkeerde) begrip kan een Christen zich humanist noemen.

2e. Het mijns inziens juiste begrip humanisme kan men in tweeën splitsen.

a. **het klassieke humanisme** uit de Griekse en Romeinse oudheid. Dat hield in, dat de mens als denkend, voelend en handelend wezen belangrijk was. Daarnaast en tegelijk kon men geloven in god/goden. Dit humanismsme is verdwenen na de opkomst van het Christendom in de eerste middeleeuwen toen God, de Kerk en haar dienaren oppermachtig waren; de mens was een zondig en onmondig wezen en werd niet geacht zelf te denken. Tijdens de renaissance (wedergeboorte) kwam het klassieke humanisme weer boven. Bekende humanisten als Thomas More en Erasmus waren echter ook gelovig. Toen kon een Christen zich humanist noemen.

b. **het moderne humanisme**, zoals o.a. het Humanistisch Verbond onder woorden heeft gebracht. Voorop staat, dat dit humanisme ieder geloof in een macht of kracht buiten het kenbare, afwijst. Als mens zullen we het zelf, hier en nu, moeten maken, met ons eigen gevoel, verstand en verantwoordelijkheidsbesef t.a.v. onszelf, de andere mens en de maatschappij, samen met andere mensen.
Met dit begrip voor ogen kan een Christen zich geen humanist noemen, want hij gelooft wel in een hogere, ongeziene macht: God. Hij wordt geacht natuurlijk ook gevoel, verstand, enz. te hebben en als hij dat heeft dan vindt hij zich humaan maar hij is geen humanist in de zin van het Humanistisch Verbond.

V. VERSCHUREN-KLOMP, Waalre

Christendom en humanisme

Uit de reakties van A. Gremen, H. Hueck, J. de Leede, W. J. van Renssen, J. Smits en de bijdrage van O. Birman in de ,,Humanist'' van 15/4 en 15/5 blijkt dat er in het Verbond uiteenlopend gedacht wordt over de ,,ongelovigheid'' van ons moderne humanisme. Ook binnen de Gemeenschappen blijkt dat het geval te zijn als men er toe komt dit onderwerp serieus te behandelen, zoals we in Hilversum gedaan hebben in een themagroep ,,humanisme en geloof''. De discussie hierover is belangrijk om verschillende redenen.
Bij de oprichting van het H.V. op 17.02.46 werd een **ongodsdienstig humanisme** gedefinieerd als levensbeschouwelijke grondslag van het H.V. Daarmee is het bestaansrecht van een christelijk humanisme niet betwist, maar de keus is belangrijk omdat alleen daardoor het H.V. zou kunnen worden tot wat het o.a. pretendeert te zijn, namelijk een centrum voor bezinning op een mens en wereldbeeld en een ethiek zonder uit te gaan van dogma en geopenbaarde waarheid.
In de eerste twintig jaar van het bestaan van het H.V hebben we aan dit ongodsdienstig karakter van het Verbond geen twijfel laten bestaan. De wekelijkse radiopraatjes van mannen als Brandt Corstius, van Praag, Spigt, Stuiveling, Libbe van der Wal en anderen, spraken in dit opzicht duidelijke taal. De laatste tien jaar heeft dit aspekt waarschijnlijk te weinig aandacht gekregen, waardoor de zich thans manifesterende onduidelijkheid kon groeien.
Mijn bezwaar tegen een formele agnostische opvatting ,,je kunt nooit weten'', is dat ze een passieve houding ten aanzien van fundamentele vragen in de hand werkt. Ze verlamt de prikkel voor het zoeken naar een echt ongelovig (atheïstisch) wereldbeeld, mensbeeld en ethiek. Het verschaft, zoals ook Jan Vis in ,,Humanist'' 15/5 schrijft, een achterdeurtje om, als de nood aan de man komt, terug te kunnen vallen op het geloof; een bevestiging van het gezegde ,,nood leert bidden''.
De agnostische onzekerheid ,,je kunt nooit weten'' (of er een God bestaat), is voor een belangrijk deel terug te voeren tot een onzindelijk denken en begripsgebruik, namelijk door het woord ,,God'' te gebruiken voor twee geheel verschillende zaken.

a) Voor de persoonlijke God (God de Vader) die gekenmerkt is doordat hij een bedoeling heeft met mens en wereld, die hij openbaart aan profeten en dat de mens met hem kan communiceren via ritueel en gebed. Een terugblik in de historie leert dat deze persoonlijke god evenals de overige metaphysische geloofsattributen als engelen, demonen, hemel, hel, verdoemenis, hiernamaals en onsterflijkheid, niets anders zijn dan door de mens zelf bedachte begrippen, produkten van menselijke fantasie. Dat wil zeggen dat ze niet echt bestaan en geen realiteit vormen. Door de eeuwen hebben ze een aantal praktische functies vervuld:
– verklaring voor het bestaan.
– handhaving van de status quo (gevestigde orde).
– bindmiddel van de sociale moraal.
Als zodanig zijn ze dan ook altijd krachtig bevorderd door machthebbers ter rechtvaardiging van hun macht en om de gevestigde orde te doen opvatten als de wil van God.
b). Een tweede, geheel ander gebruik van het woord ,,god'' is in de betekenis van de natuur, de grond van het bestaan, het alles omvattend **zijn.**
Men postuleert dan dat alles in de natuur voortkomt uit God om vervolgens uit de zichtbare aanwezigheid van de natuur te concluderen dat God bestaat; dit is echter een ontoelaatbare cirkelredenering.
Een uitgebreidere analyse dan in dit bestel mogelijk is leidt tot de conclusie die verwoord is in het z.g.n. tweede ontologisch postulaat in de humanistiek van Van Praag, dat zegt: ,,de wereld is compleet en dynamisch''. Het betekent dat er niet nog iets achter of buiten de wereld is dat er zin aan verleent. Dit vormt een realistische uitgangspunt voor een bezinning op mens en wereld, leven en dood door een waarlijk modern, dat is ongelovig, humanisme.
Kan de ongelovig humanist nu een verklaring geven voor het bestaan zonder de toevlucht te nemen tot een god-hypothese?
Hij tracht zich rekenschap te geven van zijn plaats in de wereld. Hij meent dat hij daarbij is aangewezen op menselijke vermogens, die zowel een gevoelsmatige als een verstandelijke benadering inhouden. Gekomen aan de grens van verstand en gevoel zal hij de wereld ervaren als een ondoorgrondelijk mysterie, waarbij de erkenning van het niet weten een voorlopig laatste woord is. We staan hier in het veld van de beleving van het wonder, de verwondering. De ongelovige Humanist is niet bereid deze verwondering prijs te geven voor een fictieve, kwasi-verklaring van de werkelijkheid. Hij wil zichzelf niet verlossen van de pijnigende raadselen ten koste van wat hij door bewustwording heeft gewonnen, het recht en de plicht tot vrij onderzoek en vrije keuze.
De verwondering gaat gepaard met een besef van verbondenheid met al het zijnde en een daaruit voortvloeiende medeverantwoordelijkheid ervoor, zoals die o.a. tot uitdrukking komt in het begrip medemenselijkheid en onze betrokkenheid bij de overlevingsproblematiek.
Met de erkenning dat de humanistiek recht moet doen aan velerlei wijsgerige interpretaties van het humanisme, meen ik persoonlijk dat de duidelijkheid, herkenbaarheid en de strijdbaarheid van het H.V. gediend zouden zijn bij een duidelijk positief atheïstisch imago.
Zou het niet bijzonder nuttig zijn aan dit onderwerp een conferentie te wijden? Onder de titel ,,Grondslagen van humanisme''. Eventueel voorbereid door plaatselijke of regionale thema groepen?

C. HOOIJKAMP, Hilversum

Het grote aantal reakties van lezers op de probleemstelling Christendom en Humanisme, alsmede de omvang van vele daarvan, verhindert ons alle in dit nummer op te nemen. Hiervoor onze verontschuldigingen. In het volgend nummer van ,,Humanist'' vatten we de draad weer op.

REDACTIE

PERIODIEK OVERLEG VERBONDSRAAD

Vijftig mensen waren op zaterdag, 27 mei bijeen in de vergadering van de Verbondsraad. Achtereenvolgens werd gesproken over de werkzaamheden van het hoofdbestuur over de periode januari t/m april 1978, over de publiciteit van het HV en over het eigen karakter van de humanistische bejaardenhuizen.
De bespreking van de werkzaamheden van het HB geschiedt aan de hand van een van te voren toegezonden overzicht, dat deze keer zesendertig verschillende punten bevatte. Het ligt voor de hand, dat zo'n stuk mogelijkheden biedt over veel punten nadere toelichting te geven. Eén belangrijk punt pakken wij er uit: Het Sociologisch Instituut van de universiteit van Utrecht is bezig met **een onderzoek naar de redenen, waarom mensen niet lid worden en/of blijven van het Verbond.** De vraag werd gesteld of er uit dat onderzoek ook gegevens komen, die van belang zijn voor de wijze, waarop de gemeenschappen funktioneren. Uit de tot dusver verzamelde gegevens is reeds één punt tevoorschijn gekomen, dat hier duidelijk betrekking op heeft.
De geïnterviewde mensen, die lid waren geweest en bedankt hadden, klaagden vrijwel allemaal over een gebrek aan persoonlijke belangstelling vanuit de gemeenschap. **Het blijkt dat de nieuwe leden verwachten, dat een bestuurslid eens persoonlijk met hen kennis komt maken.**
Vervolgens kwam aan de orde een rapportage van de **resultaten van de taakgroep publiciteit,** die in een vernieuwde samenstelling nu ruim een jaar aan het werk is geweest. Het doel was het wat saaie imago van het Verbond te verbeteren door een aktief publiciteitsbeleid. Een grote hinderpaal daarbij is, dat het bekend maken van de buitenwereld met onze bezigheden en standpunten niet betaald kan worden doordat het Verbond te klein is en anderzijds het Verbond klein blijft doordat niet intensief bekend gemaakt kan worden wat het HV doet en waar het voor stáát.
Toch zijn er ook goede resultaten: in de eerste vijf maanden van dit jaar haalden berichten van en over het HV vijfenvijftig meter krantenkolom in de pers (zie bijstaand overzichtje). Voorts werkte deze taakgroep aan een ingrijpende vernieuwing van de etalage van het Erasmushuis, waarvoor de Verbondsraad veel waardering uitsprak. Tenslotte vertelde Cees Noordewier het een en ander over plannen, waaraan gewerkt wordt.
De nota **„Huisvesting van bejaarden** vanwege humanistische organisaties' (zie Humanist van 1 april jl.) was het laatste punt op de agenda van deze vergadering. De Verbondsraad kon zich goed verenigen met de inhoud van de nota en in de diskussie werd nog eens gewezen op de noodzaak, dat we vakbekwame mensen weten te vinden voor de besturen van de humanistische bejaardenhuizen.

JdL.

Publiciteit over het HV in de Nederlandse pers in de eerste vijf maanden van 1978, gemeten in meters krantenkolom:

1. berichten van aktiviteiten van gemeenschappen	10,6 m.
2. berichten over onze r.t.v.-uitzendingen	4,7 m.
3. Humanistisch Vormings Onderwijs	6,– m.
4. Artikelen, akties, interviews uit Utrecht	22,– m.
5. Onze kommentaren op de zenderkleuring	3,8 m.
6. berichten over ons E.O.-supplement	4,4 m.
7. diversen	3,5 m.
totaal	55,0 m.

Het Humanistisch Verbond

wil te Rotterdam overgaan tot de aanstelling van

TWEE GEESTELIJKE RAADSLIEDEN (M. OF VR.)

ieder voor een halve weektaak (20 uur) in het Academisch Ziekenhuis Dijkzicht en het Gemeente Ziekenhuis Bergweg.

- De betrokken geestelijk raadsman/vrouw gaat deel uitmaken van een team geestelijke verzorgers bestaande uit een Hervormd predikant, een Gereformeerd predikant en een R.K. pastor.
- De twee funkties kunnen evenwel gekombineerd worden tot één volledige taak.
- Het diploma H.O.I. (Humanistisch Opleidings Instituut) of de bereidheid tot het volgen en afronden van deze opleiding is een vereiste.
- Het salaris (en sociale lasten e.d) wordt vastgesteld overeenkomstig de geldende regeling voor geestelijke verzorgers in de desbetreffende ziekenhuizen.

Als u belangstelling heeft voor deze funktie, dan wel de aandacht zou willen vestigen op daarvoor in aanmerking komende personen, dan kunt u zich wenden tot de voorzitter van de benoemingskommissie, mevrouw M. Blom-Mourits, Molenvliet 96, Rotterdam-3024 (telefoon 010 - 194797).

Sollicitaties worden binnen een maand schriftelijk ingewacht aan bovengenoemd adres.

VERBOND OP RTV

RADIO ZONDAGS HILVERSUM I VAN 9.30-10.00 UUR

18 juni **MAGAZINE**
Samenstelling en presentatie:: Rina Spigt

25 juni **BINNENSTE BUITEN – ANGST**
Waar komt dat gevoel vandaan?
Een verkenning waarbij voor iedereen bekende gevoelens binnenste-buiten worden gekeerd.
Samenstelling: Jetste Mijs

2 juli **MAGAZINE**
Samenstelling: Rina Spigt

GEMEENSCHAPPEN

's HERTOGENBOSCH

Na Lelystad is nu ook in Den Bosch een gemeenschap van het Verbond officieel opgericht. Vier jaar geleden werd een eerste kennismakingsbijeenkomst gehouden, waar een werkgroepje uit voortkwam. Dat werkgroepje groeide, evenals het ledental. In maart van dit jaar werd een enquête gehouden, waaruit bleek, dat een flink aantal leden zo langzamerhand wilde, dat er in Den Bosch een echte gemeenschap van humanisten zou worden gevormd. Bovendien waren er mensen beschikbaar voor een bestuur. En zo werd op 12 april jl. de officiële oprichtingsvergadering gehouden. Het hoofdbestuur voegt de nieuwe gemeenschap gaarne toe aan de lijst van erkende gemeenschappen van het HV. Hiermee is in Den Bosch de basis gelegd, van waaruit de humanisme verder kan groeien en bloeien.

DEN HAAG

De gemeenschap Den Haag zoekt een stel jonge mensen die bereid zijn het beheer op zich te nemen van het Humanistisch Centrum van het HV aan de Laan Copes van Cattenburch.
De werkzaamheden omvatten: zorg voor het huis, administratie, bijhouden van voorraden.
Nodig zijn goede kontaktuele eigenschappen en een dagindeling die het mogelijk maakt 's avonds en een groot deel van de dag aanwezig te zijn.
Geboden wordt vrije woonruimte en een vaste kostenvergoeding.
Inlichtingen: 070-645595 (na 17 uur) en 070-241429.

Humanist

Eindredakteur: Wim Jungman.
Gedrukt op kringloop-papier bij Lumax, Utrecht.
Redaktie-adres:
Humanistisch Verbond,
Oude Gracht 152, 3511 AZ Utrecht
of Postbus 114, 3500 AC Utrecht.
Telefoon: 030 - 31 81 45.
Abonnementsprijs voor niet-leden: *f* 20,– per jaar t.n.v. Humanistische Pers, postgiro 58, Utrecht.